
Tajnosti a skandály starověku

Záhadná Hatšepsut

Ví se o ní jen málo, koneckonců celá věda o dějinách starověkého Egypta připomíná skládání neúplných puzzlů. Chybí většina dílků, konečnou podobu a obraz si můžeme jen domýšlet. Takřka každý badatel spatří něco jiného, co bude ukvapeně zdůvodňovat a polemizovat přitom s jinými vědci.

Avšak dokonce i to, co víme o Hatšepsut, stačí, aby se stala ikonou popkultury a patronkou amerických feministek. V Centru feministického umění v Brooklynském museu se na výstavě „Globální feminismus“ objevila její podobizna ve vybrané společnosti významných zástupkyň krásného pohlaví... Při té příležitosti vznikla legenda o úspěšné ženě, která dokázala Egyptu zajistit úspěch mírovou vládou, odlišnou od metod používaných faraony mužského pohlaví.

Egyptané však postavu Hatšepsut odsoudili k zapomnění. Na sklonku panování jejího nástupce byly nekompromisně ničeny podobizny ženy-faraona, rozbíjeny sochy, otloukány basreliéfy. V nejlepším případě byly pozměňovány rysy obličeje, vyškrabávány oči, odstraňovány nápisy. To, že postava Hatšepsut znovu zaujala patřičné místo v dějinách, je zásluha výhradně archeologů.

Je to také závažným problémem pro badatele. Na jedné straně feministická legenda, na druhé straně informace o ženě ovládané lačností po moci, která sebrala trůn nevlastnímu synovi Thutmosovi III. Jeho antipatie k maceše je dobře zdokumentována. Právě na jeho příkaz byly ničeny podobizny jeho předchůdkyně na trůnu. Proč však s tím Thutmos čekal tak

dlouho a s odstraňováním jejího jména začal teprve až na sklonku svého dlouhého, více než třicetiletého panování? Čekal snad, až vymřou ti, kdo si pamatovali jeho macechu? Jenže vládcové si zpravidla nedělají těžkou hlavu s takovými detaily. A to je další záhada.

Podobně jako záležitost psychiky naší hrdinky, jejích sexuálních preferencí, ba dokonce pohlaví. Existuje podezření, že Hatšepsut portrétovaná jako muž byla transvestitou, transsexuálem, eventuálně lesbičkou. A to stačilo, aby z ní udělali patronku hnutí propagujících sexuální odlišnost všeho druhu. Pravda se však zdá být mnohem méně komplikovaná a vyplývá z egyptské tradice.

Docela nedávno se díky genetickému výzkumu podařilo zjistit, že mumie nalezená v roce 1903 v egyptském Údolí králů jsou vlastně ostatky Hatšepsut. Královna zemřela ve věku pětáctýřiceti let, je známo, že měla cukrovku a rakovinu jater. Takže ji nezavraždil její nástupce (takové podezření existovalo), což ale nevylučuje, že o moc mohla přijít následkem palácového převratu.

Při odchodu z tohoto světa byla spíše přesvědčena o vlastní porážce po ztrátě milovaného manžela a po smrti dcery, která měla být její nástupkyní. Osobní neštěstí pravděpodobně urychlilo její smrt.

Krvesmilstvo nad Nilem

Dějiny starověkého Egypta čítají téměř tři tisíce let. Měnily se dynastie (napočítáno jich bylo přes třicet), měnily se i zvyklosti. Časy Hatšepsut – to je období panování 18. dynastie a epocha tzv. Nové říše. Jsou to časy největšího rozmachu egyptské říše, jména tehdejších faraonů jsou známa dodnes, a to nejen v historických kruzích. Do následující dynastie patřil slavný Ramesse II. a hlavní hrdina *Faraona* Boleslava Pruse, Ramesse XIII. (ve skutečnosti Ramesse XI.); panoval necelých dvě stě let po svém jmenovci.

Pro současného Evropana bývají dynastické zvyklosti faraonů tohoto období šokující. Na jedné straně nacházíme svobodu žen (nikde v antic-kém světě neměly tolik osobní volnosti jako nad Nilem), na druhé straně

stojí polygamie vládců, jejíž rozměry a specifika nedokážeme správně stanovit. A navíc skandální zvyklost pro člověka z 21. století – manželství v rámci rodiny. Faraonové se ženili se svými sestrami, neteřemi, ba dokonce s vlastními dcerami.

Egyptský panovník měl zpravidla hlavní ženu označovanou jako „velká královská manželka“ (titul královny nebyl znám). To však vůbec neznamenalo, že ostatní ženy z jeho harému byly výhradně konkubínami. Ony rovněž měly titul manželek a jejich počet býval někdy udivující. V panovníkově harému žily vysoce urozené Egyptanky a cizí princezny, dát dceru nebo sestru do královského harému nebylo vůbec považováno za něco ponižujícího. Co by mohlo být urážejícího na tom, legálně se vdát za faraona?

Harém krále Egypta neměl mnoho společného s používaným významem tohoto termínu. Cizí princezny měly nad Nilem vlastní dvůr, a v ničem nepřipomínaly souložnice islámských vládců. Obyvatelky egyptského harému mohly svobodně opouštět jeho prostory a nemáme zmínky o tom, že by mužští sloužící byli eunuchové.

Ale existovala jiná omezení. Princezny z královského rodu nebyly provdávány do ciziny. Sňatek s cizím princem býval výjimkou, v dějinách egyptských dynastií jsou zaznamenány sotva sporadické pokusy o takové sňatky.

Dívky z královského rodu si rovněž nebraly vlastní poddané, neboť se mělo za to, že by to mohla být příčina dynastických komplikací. Tímto způsobem byla omezována početnost dynastie a zdůrazňována propast dělicí faraona od běžných smrtelníků. S problémem staropanství dcer faraonů si poradili nevšedním způsobem.

Nejdůležitější manželkou krále se stávala jeho nejbližší příbuzná a za nejlepší ujednání se považoval sňatek s vlastní sestrou. Ale nebylo to omezeno pouze na tuto možnost. Amenhotep III. se sto let po Hatšepsut oženil s vlastní dcerou a jeho nástupce Achnaton snad dokonce se třemi. Vzhledem k tomu pak manželství mezi nevlastními sourozenci již nedělají větší dojem.

Na druhé straně vysoká úmrtnost nemluvnat a nízký průměrný věk, jakého se lidé dožívali, nutily faraony zplodit co největší počet dětí, a to s každou dostupnou ženou, neboť ne vždy mohla „velká královská manželka“ porodit následníka trůnu. V dějinách Egypta byly mnohokrát zaznamenány případy, kdy vládu přebírali synové matek nenáležících do královského rodu, v tako-

vém případě bylo jejich právo vládnout stvrzováno vhodným manželstvím. Následník trůnu se oženil s urozenější nevlastní sestrou, a tím byl problém vyřešen.

Honba za zajištěním nástupnictví někdy vedla k nejpodivnějším situacím. Ramesse II. se chlubil faktem, že zplodil sedmdesát devět synů a padesát dcer. Mezi matkami tohoto houfu dětí byla minimálně jedna nevlastní sestra a pět cizokrajných princezen. Vezmeme-li v úvahu sexuální aktivitu panovníka, můžeme se jen divit, že se proslavil válečnými výpravami. Kdy na ně vůbec nacházel čas? Jiná věc je, že Ramesse II. žil na egyptský standard mimořádně dlouho, téměř devadesát let (panoval déle než šedesát roků). Není proto vůbec divné, že ho na trůně nahradil až třináctý syn porozený nějakou méně důležitou manželkou...

Koneckonců, příklad přišel ze shora, doslova ze samotných nebes. Egypťští bohové uzavírali incestní svazky, a to nejen mezi sourozenci. Poddaní následovali bohy a faraony. Egyptské právo dovoľovalo soužití s otroky, cizinci, sourozenci a malými dětmi. Nikdo nebránil sexuálními kontaktům s vlastním potomstvem, ačkoli se výhradně jednalo o svazek otců s dcerami. A v celém tomto erotickém galimatyáši si můžeme povšimnout snad jenom jednoho tabu. Nebyly zaznamenány svazky synů s matkami, avšak také nikde nebyl nalezen formální zákaz těchto kontaktů.

Z perspektivy staletí je udivující tolerance Egypťanů. Do záležitostí erotiky a manželství nezasahoval stát ani náboženské instituce. Intimní věci byly považovány za výlučnou doménu zainteresovaných, eventuálně jejich nejbližších. Jiná věc je, že z hlediska eugeniky se podobná politika jeví jako sebevražděná a vedoucí ke zkáze.

Z hlediska genetiky Egypťany zachránil snad pouze jistý místní obyčej. Na rozdíl od svých vládců toužili faraonovi poddaní rozšiřovat rodinné vazby a přivádět nové lidi do nejbližšího kruhu. A to společně s přirozeným nedostatkem sexuálního zájmu mezi sourozenci mělo za následek, že průměrní obyvatelé zřídka následovali faraony. Něco z tohoto zvyku proniklo do běžného jazyka a snad ne bezdůvodně nazývali Egypťané své milované „sestrami“ – bez ohledu na skutečné příbuzenství...

Obsah

Kapitola 1 Žena-faraon

Záhadná Hatšepsut	15
Krvesmilstvo nad Nilem	17
Žena na trůnu	20
Výprava do země Punt	24
Senenmut	26
Velký stavitel	28
Thutmos III.	30

Kapitola 2 Komplikované dějiny perské říše

První univerzální monarchie antického světa	33
Kyros II. Veliký	34
Babylon	38
Smrt dobyvatele	40
Kambýses II. nad Nilem	42
Dareios vrah	43
Krev a kůly	46
Dareios reformátor	48
Kyros Mladší	51
Návrat deseti tisíc	54

Kapitola 3 Řecká láska

Největší problém badatelů Helady	56
V pánském klubu	57
Láska k chlapcům	60
Eros a válka	62
Sklonek řecké lásky	67

Kapitola 4 Se štítem nebo na štítě

Se štítem nebo na štítě	71
Thermopyly	71
Nad Eurótásem	72
Leonidas jde do války	76
Na poli slavné bitvy	78
Z dějin řecké propagandy	80
Pád hegemona	83
Poslední hodina Sparty	86

Kapitola 5 Otazníky kolem Alkibiada

Otazníky kolem Alkibiada	91
Antický vzor úspěšného politika	91
Žák Sokratův, bratranec Periklův	93
Na cestě ke slávě	96
Znesvěcení v Athénách	98
Ve službách nepřítele	101
Politika a láska	103
Politická akrobacie	106
Půvaby života kondotiéra	108
Lesk a stín kariéry politika	110
Definitivní porážka	112

Kapitola 6 Atentát na Filipa II.

Atentát na Filipa	115
Krvavá svatba	115
Král Filip II.	116
Žárlivost po makedonsku	117
Rodinné zvyklosti vládců Makedonie	118
Alexandr, syn Olympias	120

Všichni nepřátelé krále Filipa	123
Kdo řídil ruku vraha?	126
Alexandr v akci	129

Kapitola 7 Velikost a porážka Hannibala

Velikost a porážka Hannibala	132
Největší nepřítel Říma	132
Rod Barkasů	134
Hannibal ante portas!	136
Řím vždy vítězný	140
Konec eposu	142
Útěk do smrti	144

Kapitola 8 Soukromý život Julia Caesara

Soukromý život Julia Caesara	148
Nikomédes, král Bithýnie	148
Scény ze života římského playboye	152
Pompeia a Clodius	154
Peníze a politika	156
Matka Marca Bruta	158
Problémy s účesem	161
Bohyně od Nilu	164
Přerušená cesta	167

Kapitola 9 Rok čtyř císařů

Neronova smrt	172
Augustova závěť	175
Císař Galba	176
Smrt na Fóru	178
Záhada Marca Othona	180

Vitellius v Římě	182
Mstitel z východu	186
Pecunia non olet	188

Kapitola 10 Hadriánův oblíbenec

Hadriánův oblíbenec	190
Smrt v Nilu	190
Dynastie adoptivních císařů	191
Císař Hadrián	193
Císař cestuje	198
Antinoos	201
Císařovo zoufalství	204

Kapitola 11 Císař – gladiátor a licitace o trůn

Tendr po římsku	209
Marcus Aurelius a Faustina	211
Commodus	214
Lucilla	217
Smrt gladiátora	220
Pretoriáni v akci	222
Člověk, který si koupil vlastní smrt	224

Kapitola 12 Zenobie, vládkyně Palmýry

Nejnebezpečnější povolání světa	227
Odaenathus z Palmýry	229
Krásná Zenobie	231
Porážka	235
Pád	237

Kapitola 13 Skutečná tvář Konstantina I. Velikého

První křesťanský císař	241
Dioklecián	242
Rebelant	244
Zločinec	246
Problémy s měřením vlastním velikosti	251
Císař a křesťanství	253

Kapitola 14 Záhada smrti císaře Juliána Apostaty

Záhada smrti císaře Juliána Apostaty	256
Smrt ve vítězné bitvě	256
Podivné osudy císařské dynastie	258
Julián a Gallus	260
Válka v Galii	266
Ave Augustus!	267
Apostata	269
Výprava do Persie	272
Kdo zabil císaře?	275

Kapitola 15 Vandalové a vandalismus

Král Švédů, Gótů a Vandalů	279
Silvestr roku 406	280
Geiserich	282
Podmanění	284
Dobytí Říma	286
Sto let germánské Afriky	291

Kapitola 16 Krvavé koncily

Válečné vozy, náboženství a krev	293
V hledání jednoty	295
Areios a nicejský koncil	298
Hereze a schizma	299
Dynastie patriarchů	301
Hypatia z Alexandrie	303
Bolestivé metody přesvědčování	304
Zločinný koncil v Efezu	307
Chalcedon	309